

ประเพณีสารทเดือนสิบ

มรดกทางวัฒนธรรมของคนเมืองนคร

โดย...พระครูสิริธรรมภาณีรัตน์, ผศ.ดร.

ณ วันนี้แผ่นดินศรีธรรมราช
ให้ลูกหลานรื้อยรัดแรงศรัทธา
ได้อิหมบุญได้อุ่นรักประจักษ์จิต
ได้ภูมิใจในแผ่นดินถิ่นเกิดกาย

ถึงเดือนสิบวันสารทปรารณา
กตัญญูบูชาคุณตาดาย
ได้พบหน้าญาติมิตรสนิหหมาย
ได้สืบสายความรุ่งเรือง...เมืองนคร*

งานเทศกาลสารทเดือนสิบ จังหวัดนครศรีธรรมราช ตรงกับวันแรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ เป็นนันทนาการที่วิวัฒนาการมาจากประเพณีเปตพลีของพราหมณ์ ซึ่งเป็นช่วงแห่งการบำเพ็ญบุญบำเพ็ญกุศลอุทิศให้กับบรรพชนผู้ล่วงลับไปแล้ว ต่อมาพวกรพราหมณ์จำนวนมากได้หันมานับถือพระพุทธศาสนาและยังถือปฏิบัติในประเพณีดังกล่าวอยู่แต่ได้ประยุกต์พิธีกรรมให้สอดคล้องกับทางพระพุทธศาสนา ประเพณีงานเดือนสิบได้จัดสืบเนื่องกันมาแต่โบราณและเป็นงานเทศกาลประจำปีที่สำคัญและยิ่งใหญ่ที่สุดของจังหวัดนครศรีธรรมราช ความสำคัญและความยิ่งใหญ่ของการจัดงานทำให้งานนี้เป็นที่รู้จักกันดีทั่วไปในภาคใต้ รวมทั้งภาคอื่นๆ ของประเทศด้วย

*วัดนาคา แก้วพราหมณ์ นครศรีธรรมราช "เดือนสิบ ๔๔" (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เอ็ดดิสัน เพรส โปรดักส์, ๒๕๔๔), หน้า

คำว่า สารท (สารท) หมายถึง ถูไบไม้ร่วง เป็นคำที่มาจากคำภาษาบาลีว่า สารท. (สรมา + เณยฺย, พฤทธิ
 อ เป็น อา)^๒ พระยาอนุมานราชธน^๓ อธิบายว่า “สารท”เป็นคำอินเดีย หมายถึง “ฤดู” หรือฤดูใบไม้ร่วง ซึ่งจะมีเฉพาะ
 บางเขตของโลกอย่างยุโรป จีน และอินเดียตอนเหนือเท่านั้นช่วงนั้นเป็นระยะที่พืชพันธุ์ธัญชาติ และผลไม้เริ่มสุก
 ให้พืชผลครั้งแรกในฤดูดังนั้น ประชาชนจึงรู้สึกยินดี และถือเป็นเทศกาลแห่งความรื่นเริงจึงมักทำพิธีตามความเชื่อ
 และเลี้ยงดูกันอย่างที่เรียกว่า “Seasonal Festival” การทำบุญวันสารทนี้มีในหลายภูมิภาคโดยมีชื่อเรียกที่แตกต่าง
 กันออกไป ภาคกลาง เรียกว่า “สารทไทย” ภาคเหนือ เรียก “งานทานสลากภัต” หรือ “ตานก๋วยสลาก” ภาคอีสาน
 เรียก “ทำบุญข้าวสลาก” ภาคใต้ เรียก “งานบุญเดือนสิบ” หรือ “ประเพณีชิงเปรต” ถึงแม้ว่าการทำบุญเดือนสิบ
 ในแต่ละท้องถิ่นจะมีชื่อเรียกที่ต่างกันไปแต่ก็มีจุดประสงค์เดียวกัน คือ การทำบุญกลางปีเพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคล
 แก่ตนเองที่มีชีวิตผ่านพ้นเวลามาได้ถึงกึ่งปีและเป็นการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว
 แต่อาจมีวิธีปฏิบัติที่ต่างกันไปบ้าง

ความเป็นมาของประเพณีสารทเดือนสิบของจังหวัดนครศรีธรรมราช

มูลเหตุในการจัดงานเดือนสิบของจังหวัดนครศรีธรรมราช สืบเนื่องมาจากการจัดงานในวันวิสาขบูชา
 ในปี พ.ศ.๒๔๖๕ ที่วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร โดยพลโทสมเด็จเจ้าวรวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงลพบุรีราเมศวร์
 (เมื่อครั้งดำรงพระยศเป็นกรมขุน) อุปราชมณฑลปักษ์ใต้ได้โปรดเกล้าฯให้พระยารัษฎานุประดิษฐ์ (สิน เทพหัสดิน
 ณ อยุธยา) ผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราชจัดการซ่อมแซมพระวิหารในวัดพระธาตุฯ เช่น ทำซ่อฟ้าใบระกา เพดาน
 ที่พระวิหารหลวงและประดับประดาด้วยพนกกลดลายไทยมีดวงดาวแฉกเป็นรัศมีมีวิหารพระทรงม้า และวิหารเขียน
 เป็นต้น แต่งบประมาณในการก่อสร้างไม่เพียงพอ พระยารัษฎานุประดิษฐ์ฯ (สิน เทพหัสดิน ณ อยุธยา) จึงคิดหาเงิน
 ด้วยการจัดงานขึ้นในวันวิสาขบูชา พ.ศ.๒๔๖๕ ในวัดพระมหาธาตุฯทางทิศใต้ของพระวิหารหลวง (ซึ่งขณะนั้นไม่มีภิกษุ
 สามเณรหรือแม่ชีเข้าอยู่อาศัยเรียกว่า “สวนดอกไม้”) มีการออกธรรมาสน์จำหน่ายสินค้าและกิจกรรมต่างๆ ในงานนั้น
 โดยจัดงานอยู่ ๓วัน ๓คืนปรากฏว่าได้เงินค่าประมูลธรรมาสน์นั้นบาทสามารถนำไปซ่อมแซมพระวิหารในครั้งนั้นได้
 เพียงพอ^๔

^๒พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช, คัมภีร์เบญจรงค์ (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เสียงเขียน, ๒๕๕๐) หน้า ๖๔๔

^๓พระยาอนุมานราชธน, หนังสือเทศกาล และประเพณีไทย <http://www.bp.or.th/webboard/index.php?topic=24604.0;wap2> เข้าถึงข้อมูล ๒๓ สิงหาคม ๒๕๕๔

^๔<http://www.oknation.net/blog/print.php?id=133526> ค้นเข้าถึงข้อมูล ๒๓ สิงหาคม ๒๕๕๔

ต่อมาในปี พ.ศ.๒๕๖๖ พระภัทรวาทินภธรรมจารุญ (เอื้อน ภัทรวาทิน) เวลานั้นยังเป็นหลวงรามประชาผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดนครศรีธรรมราชและเป็นนายกศรีธรรมราชสโมสร (ปัจจุบันคือสโมสรข้าราชการ) เห็นว่า นครศรีธรรมราชสโมสรซึ่งสร้างมาหลายปีแล้วชำรุดสมควรที่จะได้สร้างขึ้นใหม่ให้เป็นตึกถาวรสง่างามแต่ก็ขัดข้องเรื่องเงินที่จะใช้ในการก่อสร้างจึงได้ปรึกษากับพระยารัษฎานุประดิษฐ์ (สิน เทพหัสดิน ณ อยุธยา) จึงได้ตกลงกันให้จัดงานขึ้นอีกเพราะเห็นว่าการจัดงานวันวิสาขบูชาในปีก่อน (พ.ศ.๒๕๖๕) มีรายได้สูงแต่ในปี พ.ศ.๒๕๖๖ นั้นให้กำหนดเองงานทำบุญเดือนสิบมาเป็นช่วงที่จัดงาน “งานเดือนสิบ”

การจัดงานเดือนสิบ จึงเริ่มต้นขึ้นเป็นครั้งแรกที่สนามเมืองนครศรีธรรมราชในปี พ.ศ.๒๕๖๖ นั้นเอง คณะกรรมการจัดงานเดือนสิบในครั้งนั้นประกอบด้วยพระยารัษฎานุประดิษฐ์ (สิน) ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นที่ปรึกษา พระภัทรวาทินภธรรมจารุญ (เอื้อน) เป็นประธานกรรมการหลวงนิติกฤตประพันธ์ (ผู้พิพากษาศาลจังหวัดปากพนัง) หลวงอรอดกัลยาณวิจิตร (อัยการจังหวัด) พูนวิโรจน์รัตนการ พูนบวรรัตนรักษ์ พูนประจักษ์รัตนกิจขันสุมนสุขการ ทั้งข้าราชการจังหวัดและอำเภอกทุกแผนกและพ่อค้าคหบดีอีกหลายคนเป็นกรรมการงานครั้งนั้นจัดเป็นเวลา ๓ วัน ๒ คืน โดยเริ่มงานตั้งแต่วันแรม ๑๒ ค่ำ ในงานมีการออกร้าน มีมหรสพ กีฬาและการพนันอีกหลายประเภท เช่น ชนโค ตกเบ็ด ปาหน้าคน ยิงเป้า บิงโก สะบ้าทุต และมวยเป็นต้น การเก็บค่าผ่านประตูผู้ใหญ่คนละ ๑๐ สตางค์ เด็ก ๕ สตางค์ มีรายได้จากการจัดงานครั้งนี้เกือบสามพันบาทจึงนำรายได้นี้สร้างศรีธรรมราชสโมสรบริเวณสนามหน้าเมืองตามเป้าหมาย

ในปีถัดมาคือ พ.ศ.๒๕๖๗ คณะกรรมการจัดงานเดือนสิบได้ปรับปรุงงานให้สนุกยิ่งขึ้นคือนอกจากมีการออกร้านและการพนันเช่นปีแรกแล้วยังอนุญาตให้ออกลอตเตอรี่ในงานและการเชิญชวนกรมกองต่างๆ อำเภอ และหน่วยงานราชการต่างๆ ในจังหวัดให้ออกมาร้านมีการสังคณณักมวยฝีมือดีจากกรุงเทพฯ มาชกในงานด้วยปรากฏ

ว่าในปีนี้สามารถเก็บค่าผ่านประตูและค่าประมูลร้านได้เกือบหมื่นบาท ในปีต่อๆ มา ศรีธรรมราชสโมสรก็ได้จัดงานเดือนสิบนี้เรื่อยมาจนมีเงินสร้างตึกศรีธรรมราชสโมสรสำเร็จในปี พ.ศ.๒๔๖๙ และมีรายได้บำรุงสโมสรจนมีเครื่องใช้ไม้สอยครบครันและมีเงินฝากธนาคารเป็นจำนวนหลายหมื่นบาท

ในปี พ.ศ.๒๔๗๗ นายมงคล รัตนวิจิตร ผู้แทนราษฎรจังหวัดนครศรีธรรมราชหลวงสรพนิตพิพัทร (เพียร บุนนเหล็ก) ผู้พิพากษารองศาลจังหวัดนครศรีธรรมราชและนายกสมาคมพร้อมด้วยผู้ที่เคยเป็นกรรมการจัดงานเดือนสิบในปีก่อนๆ บางคนและสมาชิกนครสมาคมมีความเห็นพ้องกันว่าศรีธรรมราชสโมสรได้จัดงานเดือนสิบเก็บเงินสโมสรมาถึง ๑๐ ปีแล้วควรจะนำเงินรายได้จากการจัดงานในปีนี้ใช้ในกิจการสาธารณประโยชน์เสียบ้างนายมงคล รัตนวิจิตรจึงได้ทำหนังสือแจ้งความประสงค์ต่อคณะกรรมการจังหวัดเพื่อขอร่วมจัดงานด้วยทางคณะกรรมการจังหวัดเข้าใจว่ามีความประสงค์จะให้คณะกรรมการจังหวัดศรีธรรมราชสโมสรกับตนเองและหลวงสรพนิตพิพัทรร่วมมือกันจัดงานในปีนั้นเพื่อบำรุงสาธารณประโยชน์หาใช่ต้องการสถานที่ไปจัดงานเองไม่แต่ทางคณะกรรมการจังหวัดและศรีธรรมราชสโมสรไม่ยอมร่วมมือด้วย นายมงคล รัตนวิจิตรหลวงสรพนิตพิพัทร (เพียร) สมาชิกนครสมาคมข้าราชการบางคน โรงเรียนต่างๆ รวมทั้งประชาชนจึงได้ร่วมกันจัดงานขึ้นโดยพยายามจัดให้ดีกว่าปีก่อนๆ มีแผนกปาฐกถาและเผยแพร่รัฐธรรมนูญในงานด้วยแต่ก็ปรากฏว่าการจัดงานเดือนสิบในครั้งนี้น้ำขาดทุนเพราะขาดความสามัคคีระหว่างข้าราชการบางหมู่คณะ

ในปี พ.ศ.๒๔๘๒ คณะกรรมการจังหวัดได้มอบให้เทศบาลเมืองนครศรีธรรมราชเป็นผู้จัดงานเดือนสิบเพื่อนำรายได้บำรุงเทศบาลเมืองส่วนในปี พ.ศ.๒๔๘๔-๒๔๘๘ จัดจัดงานเดือนสิบเพราะอยู่ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ ในปีพ.ศ.๒๕๐๔ คณะกรรมการจังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นผู้จัดงานเดือนสิบหลังจากนั้นจังหวัดก็ได้จัดงานเดือนสิบติดต่อกันเรื่อยมาโดยร่วมมือกับเทศบาลเมืองนครศรีธรรมราช และหน่วยงานต่างๆ ภายในจังหวัด

งานเดือนสิบเมืองนครศรีธรรมราชยังคงจัดเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันนี้และยังคงเป็นงานรื่นเริงประจำปีที่จะจัดเนื่องในเทศกาลทำบุญสารทเดือนสิบเหมือนที่เคยจัดมาเพียงแต่ทางคณะกรรมการจังหวัดได้พยายามจัดให้งิ่งใหญ่ขึ้นทั้งในด้านสถานที่จัดช่วงเวลาการจัดและกิจกรรมปัจจุบันทางจังหวัดได้ย้ายสถานที่จัดงานเดือนสิบจากสนามหน้าเมืองไปยังสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ ๘๔ (ทุ่งท่าลาด) ตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๓๕ ซึ่งเป็นสถานที่ที่มีบริเวณกว้างขวาง และได้มีการจัดตกแต่งสถานที่ ไว้อย่างสวยงาม ส่วนช่วงเวลาจัดงานได้กำหนดเป็น ๑๐ วัน ๑๐ คืน โดยกำหนดให้ตรงกับช่วงเทศกาลทำบุญสารทเดือนสิบของทุกๆ ปีถึงกระนั้นก็ตามผู้คนก็มักจะนิยมเที่ยวกันทั้งก่อนเริ่มงานและหลังเลิกงานด้วยกิจกรรมต่างๆ ที่จัดให้มีในงานเดือนสิบมีหลายประเภททั้งที่ให้ความรู้ความบันเทิงและการบุญการกุศลกิจกรรมที่สำคัญซึ่งมีอยู่ทุกปีในการจัดงานเดือนสิบในปัจจุบันนี้ได้แก่กิจกรรมเกี่ยวกับการบุญการกุศลและฟื้นฟูประเพณีทำบุญวันสารท เช่น การประกวดห่มรับและการแห่ห่มรับไปในเขตเทศบาลซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงความเอาใจใส่อย่างจริงจังในประเพณีเก่าแก่จากทั้งทางราชการและประชาชน กิจกรรมเกี่ยวกับการออกธำชงและจำหน่ายสินค้ามีบริษัทห้างร้านต่างๆ จากแทบทุกภาคมาออกธำชงเพื่อแสดงและจำหน่ายสินค้าของตนในงานนี้ชาวบ้านชาวเมืองเองก็ออกธำชงจำหน่ายอาหารและสินค้าพื้นเมือง ตลอดจนหน่วยราชการต่างๆ เช่น เครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช โรงเรียนหรือหน่วยราชการอื่นๆ ต่างก็จัดบุธ จัดเดินห่มหัตถ์ศการ หรือจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการฟื้นฟู และให้ความรู้ด้านศิลปะและวัฒนธรรมแก่ประชาชนเพราะงานเดือนสิบเป็นงานที่มีจุดกำเนิดและมีลักษณะเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรมโดยตรงการให้ความรู้เกี่ยวกับศิลปะและวัฒนธรรมแก่ประชาชนจึงเป็นวัตถุประสงค์สำคัญประการหนึ่งของการจัดงานนี้

การตั้งเปรตและการชิงเปรต

การจัดเทศกาลงานเดือนสิบ ถือเป็นความพยายามของมนุษย์ ที่มุ่งทดแทนพระคุณบรรพบุรุษ แม้ว่าจะล่วงลับไปแล้วก็ตาม ซึ่งเป็นการแสดงออกซึ่งความกตัญญูต่อบุพการี ตามความเชื่อของชาวไทย โดยเฉพาะชาวจังหวัดนครศรีธรรมราช ที่เชื่อกันว่าบรรพบุรุษ เช่น บุ่ย่า ตายาย และญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้ว หากทำความชั่วจะต้องตกนรกเมื่อพ้นจากนรกแล้ว วิบากกรรมที่ยังเหลืออยู่ก็จะชักนำไปเกิดเป็นเปรต ต้องทนทุกข์ทรมานอยู่ในเปรตภูมิ เมื่อถึงเทศกาลสารทเดือนสิบ คือ ตั้งแต่วันแรม ๑ ค่ำ เดือนสิบ บรรดาเปรตชนทั้งหลายเหล่านั้นก็จะได้รับการปล่อยตัวมาชั่วคราว เพื่อจะมาเยี่ยมลูกเยี่ยมหลาน และรับเอาส่วนบุญที่ลูกหลานกระทำบำเพ็ญและอุทิศไปให้ และจะกลับในวันแรม ๑๕ ค่ำ หากขึ้นมาแล้วได้เห็นลูกหลานของตนเป็นคนดี หมั่นทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ บรรดาเปรตชนเหล่านั้นก็จะกลับไปด้วยความยินดี บางทีก็พ้นจากสภาพความเป็นเปรต ต่างก็พากันอำนวยอวยพรให้ลูกหลานของตนมีแต่ความสุขความเจริญ แต่ถ้าขึ้นมาแล้ว ไม่เห็นลูกหลานของตนทำบุญอุทิศไปให้ ก็กลับไปด้วยความโศกเศร้าเสียใจ ที่ลูกหลานไม่ได้สำนึกคุณ ไม่มีความกตัญญูต่อบุพการีที่ตนนั้น ในช่วงเทศกาลสารทเดือนสิบ บรรดาลูกหลานและผู้ยังมีชีวิตอยู่จึงนำอาหารคาวหวานไปทำบุญที่วัด เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว เป็นการแสดงออกซึ่งความกตัญญูต่อบุพการีและเป็นการสร้างบุญสร้างกุศลให้เกิดขึ้นกับตนเองและครอบครัว

หัวใจของการทำบุญเดือนสิบ คือการจัด “หมຸຮັບ” (หมຸຮັບ หรือ ลำรับ) เป็นการเตรียมอาหารคาวหวาน บรรจุภาชนะไปถวายพระ อุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพชนผู้ล่วงลับไปแล้ว วันยกหมຸຮັບ ตรงกับวันแรม ๑๔ ค่ำ เป็นวันที่ลูกหลานร่วมกันแบกหมຸຮັບที่จัดเตรียมเรียบร้อยแล้วไปถวายพระที่วัดรวมกลุ่มกันในหมู่บ้าน ใกล้เรือนเคียงบางที่ก็จัดเป็นขบวนแห่เพื่อความคึกคักสนุกสนาน สุดท้ายคือวันหมຸຮັບใหญ่ ในวันแรม ๑๕ ค่ำ ญาติโยม จะนำอาหารไปทำบุญเลี้ยงพระที่วัดครั้งใหญ่ ทำพิธีบังสุกุลอุทิศส่วนกุศลให้บรรพบุรุษมีการตั้งเปรตอุทิศส่วนกุศลให้ วิญญาณที่ไม่มีลูกหลานมาทำบุญให้พร้อมทำพิธีปล่อยสมโภชหมຸຮັบที่ยกมาสำหรับการจัดหมຸຮັบ ส่วนใหญ่จะใช้ของแห้ง ที่เก็บไว้ได้นานวิธีจัดจะใส่ข้าวสารรองชั้นล่างในภาชนะ ตามด้วยเครื่องปรุงพวกของแห้งที่ใช้ในครัวชั้นถัดมา เป็นพวกอาหารแห้ง หนูกยา หมากพลู และของใช้ประจำวันส่วนหัวใจของหมຸຮັบที่เป็นเอกลักษณ์ขาดไม่ได้มี ๕ อย่าง คือ ขนมหอง ขนมลา ขนมบ้า ขนมดีข้า และขนมกง (หรือขนมไข่ปลา) ขนมหอง-เป็นสัญลักษณ์แทนเรือแพ ที่บรรพบุรุษใช้ข้ามห้วงมหรรณพขนมลา-เป็นสัญลักษณ์แทนแพพรพรรณ เครื่องนุ่งห่มขนมบ้า-เป็นสัญลักษณ์ แทนลูกสะบ้าสำหรับไว้ใช้เล่นต้อนรับสงกรานต์ ขนมดีข้า-เป็นสัญลักษณ์แทนเงินเบี้ยและขนมกง-เป็นสัญลักษณ์ แทนเครื่องประดับเพราะมีรูปทรงคล้ายกำไล แหวน

ส่วนการตั้งเปรตนั้น คือหลังจากเสร็จการฉลองหมຸຮັບและถวายภัตตาหารแล้วชาวบ้านจะนำขนมหรืออาหาร อีกส่วนหนึ่งไปวางไว้ตามบริเวณลานวัด ข้างกำแพงวัด โคนไม้ใหญ่หรือริมกำแพงวัดด้านนอกเรียกว่า ตั้งเปรต เพื่อเป็นการแผ่ส่วนกุศลเป็นทานแก่ผู้ล่วงลับที่ไม่มีญาติหรือญาติไม่มาร่วมทำบุญให้ หรือมีกรรมไม่สามารถเข้าวัดได้ หลังพระสงฆ์สวดบังสุกุล ญาติๆ กรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลให้ เด็กๆ ลูกหลานจะเข้าแย่งชิงขนมกันเป็นที่สนุกสนาน ที่เรียกว่า ชิงเปรต บางวัดได้ทำหลาเปรตบนเสาสูงเพียงเสาเดียว เกลาและชะโลมน้ำมันเสาจนสิ้นเมื่อเวลาชิงเปรต ผู้ชนะคือผู้ที่สามารถปีนไปถึงหลาเปรตซึ่งต้องใช้ความพยายามอย่างมากจึงสนุกสนานและตื่นเต้นคำว่า “ชิงเปรต” มิได้หมายความว่าชิงจากเปรต แต่หมายความว่าชิงกันเอง ชิงของที่เหลือจากเปรตหรือเดนเปรต (คำว่า “ชิง” ภาษา ปักษ์ใต้แปลว่าแย่ง) การชิงเปรตนั้นมีความหมายอยู่ ๕ ประการ คือ

๑. เพื่อจะนำของเป็นเดนของบรรพชนให้เด็กได้รับประทาน เชื่อกันว่าการได้กินเดนชานจากวิญญาณบรรพบุรุษ เป็นการแสดงความรักอย่างหนึ่งและถือเป็นสิริมงคลสำหรับลูกหลานทำให้ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ
๒. เชื่อกันว่าหากนำไปหว่านในนาในสวน เพื่อให้พืชผลเจริญงอกงาม
๓. เพื่อนำไปรับประทานจริงๆ ซึ่งก็มีบ้าง แต่เป็นส่วนน้อย
๔. เพื่อให้เปรตเห็นว่า ของที่นำไปตั้งเปรตนั้นดีเลิศ จนถึงกับเหลือเดนแย่งชิงกัน และ
๕. พวกเด็กๆ ที่นิยมชิงเปรตนั้น เพราะในที่ตั้งเปรตเขามีเงินใส่ตั้งไว้ด้วย พวกเด็กๆ จึงต้องการเงินมากกว่าของรับประทาน

คติความเชื่อเรื่องเปรตนี้มีปรากฏอยู่ในไตรปิฎกพุทธสูตร^๑ คำว่า เปรต หมายถึงผู้ไปสู่สุญญากาศ หากแปลโดยพยัญชนะมีความหมายว่า ผู้ล่วงเลยจากความสุขโดยยิ่ง^๒ เปรตแบ่งออกเป็นพวกใหญ่ๆ ได้ ๔ พวก คือ

๑. พรทัตตูปชีวิกเปรต เปรตที่เลี้ยงชีวิตด้วยอาหารที่ผู้อื่นให้ด้วยการอุทิศส่วนกุศลไปให้
๒. ขุปปิปาสิกเปรตเปรตที่อดอยากหิวข้าวหิวน้ำเป็นนิตย์
๓. นิชฌามัตถนิกเปรต เปรตที่ถูกไฟเผาให้เร่าร้อนอยู่เสมอ
๔. กาลกัญจิกเปรต เปรตที่อยู่ในจำพวกอสุรกาย หรือจะเรียกว่าเป็นพวกครึ่งชาติก็ได้

ในบรรดาเปรต ๔ จำพวกนี้ พวกที่ ๑ คือ พรทัตตูปชีวิกเปรต ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาต่างๆ มาก เช่น มังคลัตถทีปนี ในไตรปิฎกพุทธสูตร ขุททกนิกายเป็นต้น การทำบุญเดือนสิบก็เนื่องมาจากเปรตจำพวกที่ ๑ นี้ โดยมีปรากฏในอรรถกถาธรรมบทว่า สมัยที่พระเจ้าพิมพิสารได้ทำบุญด้วยการถวายวัดเวฬุวันให้เป็นวัดแรกในพระพุทธศาสนา หลังจากทำบุญแล้วพระองค์กลับไปพระราชวัง คิณนั้นทั้งคิณพระองค์ไม่สามารถบรรทมหลับลงได้

^๑ พระไตรปิฎกขุททกนิกาย ขุททกปาฐะติโรกฐกัณเฑาะฏ. ๒๔/๔/๔ - ๑๐

^๒ (มตเปรต) เปว บทหน้า อี อาดูในความหมายว่าไป ต ปัจจัย, เณ ร, พุทฺธิ อี เณ เณ, พระธรรมมิตติวงศ์, ศัพท์ไตรปิฎก (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์โสภณพิริย, ๒๔๕๐) หน้า ๔๕๑.

^๓ ปกฏ เรน สุโข อิศวาทคดี เปตา

เพราะมีเสียงหวีดหวิว โหยหวนนำหวาดกลัว ส่งเสียงดังรบกวนตลอดทั้งคืน รุ่งเช้าพระเจ้าพิมพิสารจึงได้มาเฝ้า พระพุทธเจ้า กราบทูลถามถึงเรื่องราวนั้น พระพุทธเจ้าก็ได้ตรัสบอกว่า เสียงนั้นเป็นเสียงพระญาติของพระเจ้าพิมพิสาร ซึ่งเคยทำบาปในอดีตและได้กลายเป็นเปรต เฝ้ารอคอยรับส่วนบุญมานานแสนนานหลายกัปหลายกัลป์ เมื่อพระเจ้า พิมพิสารได้ทำบุญด้วยการถวายวัดแล้ว แต่ไม่อุทิศส่วนบุญไปให้กับบรรดาญาติเหล่านั้น จึงผิตหวังต่างพากันส่งเสียง โหยหวนด้วยความเสียอกเสียใจ เพราะรอคอยมาเป็นเวลาช้านาน พระเจ้าพิมพิสารทราบเรื่องราวดังนั้น จึงนิมนต์ พระพุทธเจ้ากับพระภิกษุสงฆ์เพื่อถวายทานในวันรุ่งขึ้น เมื่อได้ถวายทานแล้วจึงได้กรวดน้ำอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลไปให้ บรรดาเปรตชนเหล่านั้นว่า อิทัง โน ญาตังนโหตุ สุขิตา โหตุ ญาตโยขอผลบุญนี้จงสำเร็จแก่ญาติทั้งหลาย ขอญาติ ทั้งหมดของข้าพเจ้าจงมีความสุขบรรดาเปรตชนเหล่านั้น เมื่อพระเจ้าพิมพิสารอุทิศส่วนบุญไปให้ ก็พ้นจาก ความเป็นเปรต จากที่เคยมีร่างกายพิกลพิการน่าเกลียดน่ากลัว ก็กลับมีร่างกายสวยงาม ที่เคยมีเครื่องแต่งกาย ที่ขาดวิ่น ก็กลับมีเครื่องแต่งกายที่สวยงามขึ้น ชาวพุทธเราก็ถือเอาคติความเชื่อนี้ มายึดถือปฏิบัติในการกรวดน้ำ อุทิศส่วนกุศลสืบเนื่องกันมาจนตราบเท่าทุกวันนี้

บางท่านอาจจะนึกสงสัยในใจว่า ทำไมเราต้องทำบุญให้กับผู้ตาย เพราะผู้ที่ตายไปแล้วก็อาจจะจบสิ้นกันไป แต่ตามคติความเชื่อในทางพระพุทธศาสนานั้น ความตายไม่ใช่จุดสุดท้ายของชีวิต ตราบใดที่ยังมีกิเลสอยู่ก็ยังคง เวียนว่ายตายเกิดอยู่ในวัฏสงสารตราบนั้น ในขณะที่มีชีวิตอยู่ถ้าทำความดีสร้างบุญสร้างกุศลก็จะไปเกิดในสุคติ หรือโลกสวรรค์ แต่ถ้าทำบาปทำอกุศลไว้ เมื่อตายไปก็ย่อมไปสู่ทุคติหรืออบายภูมิคือสถานที่ที่ลำบาก ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ ของญาติทั้งหลายที่ยังมีชีวิตอยู่ต้องทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ ดังที่ท่านได้กล่าวไว้ว่า ในเปตภูมินั้น น หิตตุลล กสิ อตุลลิ ไม่มีภิกษุกรรม, โครกเขตถ น วิชชติ ไม่มีใครรักขกรรม, วณิษฐา ตาทีสี นตุลลิ ไม่มีการค้าขายทุกชนิด, หิรัญญณกยากโย ไม่มีการแลกเปลี่ยนด้วยข้าวของเงินทอง, อโธ หินุเหนยาเปนุติเปตา กาลกตาดที, ผู้ละโลกนี้ไปแล้วย่อมยังอัตภาพ ให้เป็นไปในเปรตวิสัยนั้น ด้วยทานที่ญาติอุทิศให้แล้วในโลกนี้ ด้วยคติความเชื่ออันนี้ เราทั้งหลายจึงมาทำบุญอุทิศ ส่วนกุศลให้กับบรรดาเปรตชนผู้ล่วงลับไปแล้วเหล่านั้น ถ้าตั้งคำถามว่า “แล้วเขาจะได้รับสิ่งที่เราทำให้หรือไม่” ในเรื่องนี้มีพระบาลีกล่าวไว้ว่า “ฐานโส อุปกปฺปติบุญย่อมสำเร็จตามฐานะ”^๑ ถ้าหากว่าบรรดาญาติผู้ล่วงลับไปแล้ว เหล่านั้นอยู่ในฐานะที่จะรับได้ คือ ไปเกิดเป็นเปรตจำพวกปรตทุปชีวีเปรต คือ เปรตที่ดำรงอยู่ได้ด้วยส่วนบุญ ที่คนอื่นอุทิศให้ เขาก็สามารถที่จะรับได้ แต่ถ้าไปเกิดเป็นมนุษย์ ไปเกิดเป็นเทวดา หรือไปเกิดเป็นสัตว์นรก ไม่อยู่ใน ฐานะที่จะรับส่วนบุญที่เราอุทิศให้ได้ เพราะในภพภูมิเหล่านั้น มีอาหารสำหรับสัตว์ผู้เกิดในภพภูมินั้นๆ อยู่แล้ว แต่ถ้าเขาทราบและอนุโมทนาจะสามารถรับส่วนบุญนั้นได้

แก่นสาระสำคัญของประเพณีสารทเดือนสิบ

๑. เป็นเทศกาลแห่งการรวมญาติ งานเดือนสิบเป็นงานรวมญาติของชาวปักษ์ใต้ โดยเฉพาะ จังหวัดนครศรีธรรมราช ลูกหลานที่ไปทำงานต่างถิ่นต่างที่ เมื่อถึงเทศกาลนี้จะพากันกลับมาทำบุญให้บรรพชนที่บ้านเกิด ทำให้เกิดความรักความอบอุ่นขึ้นระหว่างครอบครัว พ่อแม่ญาติพี่น้องได้พบปะเจอเจอกัน สาระสำคัญของงานประเพณี นี้อันที่จริง เป็นกุศโลบายอันแยบยลของบรรพชนในสมัยโบราณ เพื่อสร้างความรักสามัคคีในหมู่สายสัมพันธ์ญาติพี่น้อง

^๑พระไตรปิฎก ฉบับบาลีสยามรัฐ (ภาษาบาลี) พุ.ธ. ๒๕/๔๑๑ <http://www.etipitaka.com/compare?lang1=thai&lang2=pali&p1=10&p2=11&volume=25>

อันเป็นความเข้มแข็งของชุมชนโดยเฉพาะสังคมไทย ที่ถือเอาหน่วยครอบครัวเป็นหน่วยหลัก ที่มีกฎเกณฑ์ รูปแบบ ประเพณีที่ถือเอาหลักทดแทนคุณของบรรพชนเป็นแกนหลัก ซึ่งรูปแบบเช่นนี้หาไม่ได้ในวัฒนธรรมตะวันตก หรือวัฒนธรรมอื่นๆ

๒. เป็นเทศกาลแห่งการประกาศความดี ทั้งความดีของบรรพชนผู้ล่วงลับไปแล้วและประกาศความดีของลูกหลาน เพราะในเทศกาลนี้ลูกหลานจะนำอัฐิของบรรพชนมาทำพิธีบังสุกุลอุทิศส่วนกุศลไปให้ พ่อแม่ผู้ปกครอง ก็จะประกาศเกียรติคุณของบรรพชนให้ลูกหลานได้รับรู้ และให้ลูกหลานนำไปประพฤติปฏิบัติตาม ส่วนที่สอง เป็นการประกาศความดีของลูกหลานว่าเป็นคนที่มีความกตัญญูกตเวที ไม่ลืมพระคุณผู้มีคุณแม้จะล่วงลับไปแล้ว แต่ก็ยังสำนึกคุณเสมอ เป็นการบูชาว่าง และบูชารอย คือ รอยโอวาทและรอยจริยาหรือรอยปฏิบัติที่บรรพชนได้กระทำไว้เป็นต้นแบบให้ลูกหลานหรือชนรุ่นหลังประพฤติปฏิบัติตาม

๓. เป็นเทศกาลที่ทำให้เกิดความสามัคคีปรองดอง งานเดือนสิบชาวบ้านจะทำขนมพอง ขนมลา รวมทั้งขนมบ้า ขนมดีซำ หรือขนมอื่นๆ ไปมอบให้กับผู้เฒ่าผู้แก่และญาติผู้ใหญ่ เป็นการแสดงความเคารพและอภายนธรรมแก่ผู้หลักผู้ใหญ่ และแจกจ่ายกันตามหมู่บ้าน บ้านใกล้เคียงทำให้ได้พบปะกัน ทำให้เกิดความรักความผูกพันในหมู่ญาติและชุมชนเป็นเทศกาลแห่งการแสดงความเอื้อเฟื้อให้แก่เพื่อนบ้านเป็นการผูกมิตรไมตรีกันไว้

๔. เป็นเทศกาลที่ทำให้มองเห็นถึงสัจธรรม การนำอัฐิของบรรพชนมาทำพิธี ทำให้มองเห็นถึงความไม่เที่ยงแท้แน่นอนของชีวิตและสรรพสิ่ง เพราะความตายคือจุดสุดท้ายที่มนุษย์ทุกคนต้องประสบ ความตายจึงมิใช่ศัตรู หากคือครูที่เคี่ยวเข็ญให้เราดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องคอยกระตุ้นเตือนให้เราอยู่อย่างไม่ประมาทและไม่หลงเพลิดเพลินกับสิ่งที่มีโชติสารของชีวิตขณะเดียวกันก็สอนแล้วสอนเล่าให้เราเห็นแจ้งในสัจธรรมของชีวิต ว่าไม่มีอะไรเที่ยงแท้ ไม่มีอะไรน่ายึดถือ และไม่มีอะไรที่ยึดถือได้ของเราได้เลยแม้แต่อย่างเดียวแม้แต่ร่างกายของตัวเองพิจารณาต่อไป ด้วยว่า เราพร้อมจะตายมากน้อยแค่ไหนและควรจะทำอย่างไรกับเวลาและชีวิตที่ยังเหลืออยู่ การเมื่อมองเห็นความเป็นจริงของชีวิตอย่างนี้จะช่วยกระตุ้นเตือนให้เราไม่ประมาทกับชีวิตเร่งทำสิ่งที่ยังค้างคาอยู่ให้แล้วเสร็จ ไม่ผัดผ่อนไปเรื่อยๆ ขณะเดียวกันก็เห็นความสำคัญของการฝึกใจให้ปล่อยวางบุคคลและสิ่งต่างๆ ที่ยังยึดติดอยู่

๕. เป็นเทศกาลเตือนจิตให้คิดริบทำที่พึง คือการเร่งสร้างบุญสร้างกุศล อันเป็นที่พึงที่แท้จริงของชีวิต เรื่องของบุญนั้นเป็นเรื่องสำคัญสำหรับชีวิต ที่จะต้องกระทำอยู่เสมอ เพราะคนเราที่มีความสุขสบายอยู่ทุกวันนี้ได้ ก็เพราะอำนาจของบุญกุศล อย่างที่ท่านกล่าวไว้ว่า คนที่มีบุญ ที่ป่วยก็หาย ที่หน่ายก็รัก แต่คนหมดบุญ ที่ป่วยก็หนัก ที่รักก็หน่าย จะเลี้ยงหมูหมูก็ตาย จะค้าขายก็ขาดทุน จะเข้าหั้นก็ถูกโกง จะมีเมียเมียก็มีชู้ มีลูกก็ไม่ได้อย่างตัว มีฟัวก็ไม่ได้ตั้งใจ มีพ่อแม่ก็ใจร้าย มีสหายก็ใจคด จะมีลูกศิษย์ก็ทรยศ ทำอะไรก็ขาดๆ เกินๆ นี่แหละเป็นอำนาจของการขาดบุญ อันเป็นต้นทุนของชีวิตดังนั้น บุญ จึงเป็นที่พึงของชีวิตทั้งในภพปัจจุบัน และยังติดตามไปยังปรภพ เบื้องหน้าดังพระพุทธทวงจะว่า **บุญญาภิ ปรโลกสมบัติภูมิจาโรหิต ปาณินิ** บุญทั้งหลายย่อมเป็นที่พึงของสัตว์มีชีวิตทั้งหลายทั้งในโลกนี้และโลกหน้าบัณฑิตผู้ที่มีปัญญาจะไม่ผัดวันประกันพรุ่งในการทำความดี เพราะถ้าทำความดีช้า อาจจะหมดเวลาที่จะทำดังบทกวีที่ว่าเพราะชีวิตนี้น้อยนักอย่าชักช้า เร่งรีบหาความดีวิกุศล มุ่งละบาปบาปเพ็ญบุญ หนุนนำตน ชีวิตคนจะพันตายนั่นไม่มีผู้มิปัญญาหาความดีดังนี้ พึงชวนชวนในการทำบุญบริจาคทาน รักษาศีล เจริญภาวนา สวดมนต์ไหว้พระ สะสมบุญไว้เนื่องนิรันดร์เพื่อเป็นที่พึงของของตนเองด้วยดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง และถูกธรรมนั่นเอง

งานเดือนสิบเป็นเทศกาลแห่งความกตัญญูทเวทีและเป็นเทศกาลแห่งการบำเพ็ญบุญโดยแท้ ถึงแม้จะเป็นการทำบุญให้บรรพชนผู้ล่วงลับ แต่ลูกหลานผู้กระทำย่อมเป็นผู้รับผลแห่งบุญนั้นก่อนใครทั้งหมด ถึงญาติเหล่านั้นจะได้รับหรือไม่ได้รับก็ไม่เป็นประเด็นที่สำคัญแต่อย่างใด เพราะบุญที่เราทำนั้นก็ไม่ได้สูญหายไปไหน ย่อมเป็นของเรานั้นเอง เพราะบุญนั้นเป็นเรื่องเฉพาะตัว คนใดทำ คนนั้นก็ได้อะไร คนไหนไม่ทำ คนนั้นก็ไม่ได้ คนไม่มีบุญถึงแม้มีรวบรวมทรัพย์ไว้มากเท่าใด แต่คนมีบุญเท่านั้นที่จะส่วยทรัพย์นั้น การทำบุญเป็นการฝังบุญทรัพย์ไว้ ย่อมเป็นของเราตลอดไป ไม่มีใครจะมาแย่งเอาไปได้ถ้าพอมีโอกาสและไม่เบียดเบียนตนและผู้อื่นขอให้รับทำเอาไว้อย่างไรเมื่อวันเมื่อชีวิตไม่มีอะไรแน่นอน ไม่มีหลักประกันล่วงหน้าว่าจะมีชีวิตจนถึงวันใดข้อสำคัญ ให้ทำด้วยศรัทธาจริงๆ เป็นศรัทธาที่บริสุทธิ์ อย่าทำบุญเอาหน้าอย่าภาวนาหลอกลวง อย่าทำเพื่อหวังอย่างโน้นอย่างนี้ แต่ควรจะต้องเป่าไว้ที่ ๒ จุดคือ

- ก. เพื่อบูชาคุณท่าน หรือเพื่อสงเคราะห์
- ข. เพื่อกำจัดความตระหนี่ หรือความเห็นแก่ตัวจัด

อย่าได้ไปหวังว่า ทำบุญแล้วขอให้เกิดเป็นคนรวยเกิดในสวรรค์มีวิมานสูงๆ หรือใหญ่ๆ มีนางฟ้า ๕๐๐ เป็นบริวาร อะไรทำนองนั้นมันมันเป็นการเพิ่มเติมหา และคำกำไเกินควร ทำให้ผลแห่งทานนั้นไม่บริสุทธิ์มีอานิสงส์อ่อน ไม่ขัดเกลากิเลสแต่เพิ่มเติมหา และเป็นไปเพื่อวัฏฏะ ไม่พ้นทุกข์เราทำบุญทำทานไว้แล้ว ตราบใดที่เราจะต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ถึงไม่ปรารถนาเราก็ต้องได้รับอยู่แล้ว ถ้าจะปรารถนา ก็ควรที่จะปรารถนาถึงสูงสุดคือปรารถนาพระนิพพานนั้นแหละแต่ไม่ใช่เพียงแต่ปรารถนาอย่างเดียว ต้องทำเหตุร่วมด้วยจึงจะได้การทำบุญไว้กับไม้กับมือของตนเองนี้แหละดีที่สุด แน่แน่นอนที่สุด การมัวแต่ประมาทรอไว้ให้ญาติทำให้เมื่อตายไปแล้ว โอกาสที่เราจะได้รับนั้นยากเพราะเราอาจจะไปเกิดในภูมิที่รับไม่ได้หรือพอจะรับได้แต่เขาไม่ทำบุญหรือทำบุญจริงแต่เขาไม่อุทิศไปให้เรา เราก็อดอีกฉนั้น จงอย่าประมาทเลย ทำเอาไว้ด้วยตนเองดีกว่า มีโอกาสเมื่อไรให้รับทำบุญกุศลทั้งทางกาย วาจา และใจ โดยไม่ทำให้ตนเองและผู้อื่นให้เดือดร้อนเป็นดีที่สุดการทำบุญในทางพระพุทธศาสนานั้น สามารถทำได้มากมายหลายวิธี ในอรรถกถาท่านกล่าวไว้ถึง ๑๐ วิธี แต่กล่าวโดยสรุปก็มีเพียง ๓ คือ ทานมัย บุญสำเร็จด้วยการบริจาคทาน ศีลมัย บุญสำเร็จด้วยการรักษาศีล และ ภาวนามัย บุญสำเร็จด้วยการเจริญภาวนา ซึ่งการทำบุญแต่ละวิธีนั้นถ้าต้องการให้ได้บุญมาก ไม่ว่าจะทำได้ด้วยวิธีการใดๆ ต้องถึงพร้อมไปด้วยเจตนา คือก่อนทำต้องตั้งใจทำ ขณะทำต้องตั้งใจทำ และหลังจากทำแล้วก็มีความสบายใจ มีความอิ่มใจ ถ้าเจตนา ๓ กาลนี้สมบูรณ์เต็มที่ บุญกุศลก็จะเกิดขึ้นมาก

ประเพณีบุญสารทเดือนสิบของเมืองนครศรีธรรมราช ได้รับการปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาด้วยเวลาอันยาวนานด้วยความเชื่อ ความศรัทธาและภูมิปัญญาของบรรพบุรุษจนกลายเป็น “เอกลักษณ์แห่งประเพณี” และเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ที่เป็นศูนย์รวมจิตใจแห่งความยึดมั่นกตัญญูของลูกหลานเมืองนครศรีธรรมราช ที่มีต่อบรรพชนและแผ่นดินถิ่นอาศัย อันควรค่าแก่การอนุรักษ์ สืบทอด และรักษาให้ดำรงอยู่อย่างยั่งยืนสืบไป

อ้างอิง

พระไตรปิฎกพุทธทศนิกาย พุทธทศปาฐะโรกฏทศกัณฑ์ พ.ศ. ๒๕๔๘/๘/๙ - ๑๐

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) , ศัพท์วิเคราะห์ กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เสียงเขียน, ๒๕๕๐.

พระพรหมโมลี (วิลาศ ญาณวโร), กรรมที่ปณี, กรุงเทพฯ : วัดยานนาวา, ๒๕๓๗.

พระยาอนุমানราชธน, หนังสือเทศกาล และประเพณีไทย

รัตนธาดา แก้วพรหม.สารนครศรีธรรมราช "เดือนสิบ ๔๙". กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เอ็ดสัน เพรส โปรดักส์,

๒๕๔๙.

<http://www.bp.or.th/webboard/index.php?topic=24604.0:wap2> เข้าถึงข้อมูล ๒๓ สิงหาคม ๒๕๕๕

<http://www.oknation.net/blog/print.php?id=133526> ค้นเข้าถึงข้อมูล ๒๓ สิงหาคม ๒๕๕๕

๙

๒๖